

İZMİR'İN İŞGALİNİN ANADOLU'DAKİ TEPKİLERİ

Doç. Dr. Yücel ÖZKAYA

İzmir'in 15 Mayıs'ta, Yunanlılar tarafından işgali, Mondros Mütarekesinin 7. maddesindeki esaslara, yani, müttefiklerin güvenliklerine tehdit gelecek durumda herhangi stratejik bir yeri işgal etme hakkına göre gerçekleştirilmişti. Oysa, İzmir'de müttefik devletlerin güvenliklerini sarsacak bir durum meydana gelmediği açık olarak görülmekteydi. İzmir'de, müttefiklere karşı bir teşkilat yapılmadığı gibi, herhangi bir olay da çıkmamıştı. Ancak, İtilâf Devletleri, Mondros Mütarekesini istedikleri gibi yorumlayıp, istedikleri gibi uygulamak yolunu tercih etmekteydiler. Onlar, Osmanlı Padişahının, kendi emellerine set çekecek güçte olmadığı için, her türlü hareketi yapacaklarını, Anadolu'nun istedikleri her yerini istilâ edeceklerini umuyorlardı.

Ashında, 14 Mayıs günü, Türk makamları işgâlden haberdar edilmişlerdi. İzmir'in işgal edileceği haberi, 14 Mayıs gecesi halk tarafından duyulmuş ise de, vali, soranlara, bunun yalan olduğunu söylemişti. Görüldüğü üzere, Hükümet işgali halktan bile gizlemektedir.

İzmir'in 15 Mayıs 1919'da, Yunanlılar tarafından işgali, Türk Halkı tarafından nefret ile karşılanmış, her yerde milli cemiyetler ve kûvâ-yı milliye teşkilatları kurulmuş, Anadolu'nun çeşitli yerlerinden Sadaret Makamına, işgalin kaldırılması yolunda girişimlerde bulunması için çok sayıda telgraflar çekilmişti. Avrupalı yazarların ifadesine göre, eğer Yunanlılar İzmir'e çıkmasalar idi, Anadolu bu kadar süratli ve disiplinli bir şekilde teşkilatlanamazdı.

14 Mayıs 1919 gecesi, İzmir'de Redd-i İlhak Cemiyeti bütün milli kuruluşlara telgraflar çekerek, işgale karşı harekete geçmenin gerektiğini duyurmuştu¹. İzmir Redd-i İlhak Cemiyeti, İzmir'in Yunanlılar'a verilmesinden dolayı duyulan üzüntüyü, 16 Mayıs'ta da,

¹ Özkaya, Yücel; Milli Mücadele Sırasında Yararlı ve Zararlı Dernekler, Ankara, 1988, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, sayı. 10.

bütün müdafaa-i hukûk-u Osmaniye, Redd-i İlhak heyetlerine duyurmuştu².

İzmir'i işgal eden Yunanlılar, işgal günü İşgal Kuvvetleri Kumandanı Nikozafiribo'nun yayınladığı beyanname ile ve daha sonra yayınladıkları bütün beyannameleriyle, İzmir'in işgalinden amacın "adı bir kontrol"den ibaret olduğunu, Osmanlı İdaresinin İzmir'de devam ettiğini belirtmişlerdi. Ama, durum tamamen bunun tersine cereyan etmiştir. İzmir Valisi, Polis Müdürü, Jandarma Kumandanının görevleri, yalnız lafta kalmıştır. Askeri kuvvetlerin, bütün silah ve cephaneleri tamamen ellerinden alınmıştır. Jandarma erleri istenilen zamanda bir bahane ile tutuklanmaya başlamışlardır.

Türlere karşı kindar bir tutum takınan yerli Rumların teşviki ile subayların bir kısmı takip edilmekte ve araştırılmaktaydı. Rum Hastahanesinde yatmakta olan ve Adana Alayından İzmir'deki Alay'a nakledilmiş olan, hiçbir suçu da bulunmayan yedek mülazım-ı evvel (üst teğmen) Asaf Osman Efendi'nin Amerikan Hastahanesine nakl edilmek isteğine, komitecidir diye izin verilmemişti. Aydın Taburuna verilen mülazım Hikmet Efendi de, propoganda yapıyor denilerek İzmir Hapishanesine konulmuştu. Yunanlılar en ufak bir sebeble ele geçirdiklerini hapsedmekte ve işkence yapmaktaydılar³. Görüldüğü üzere, Yunanlılar, İzmir'deki görevlilere hiç aldırış etmemektedirler. Hükümet Konağında bile, Yunan askerleri yatıp, kalkmaktadır. Rumların bütün bu zulümleri, İzmir Halkının ve Anadolu'daki Türklerin süratle teşkilatlanmalarına ve Yunanlılara karşı bir öfke selinin oluşmasına neden olmuştur. Yunanlıların zulmü ise, duracağına büsbütün artmaktadır.

İzmir'in işgali sırasında, Yunanlılar tarafından yirmi subay ve ileri gelen bazı kişiler şehit edilmişlerdi. Haberleşme hatları da Yunanlılara geçmişti. Tren olmadığı gibi, İzmir ile vasıtasız telgraflaşmak da olanaksız bir hale gelmişti⁴.

Yunanlıların, Türk Halkını "Zito Venezilos" diye zorla bağirtmaya zorlaması, Türk evlerine hücum ile ırz, mal tecavüzlerine kalkması Türk Halkı üzerinde, Yunanlılara karşı büyük bir nefret ve karşı koymanın oluşmasına neden olmuştur. İzmir Müdafaa-i Osmaniye

2 Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Filhrist. 3/4

3 Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Ankara, 1961, sayı. 37, Vesika. 907

4 Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Ankara, 1961, sayı. 37, CVesika. 898

Cemiyetinden sulh delegesi olan Tefvik Paşa'ya gönderilen bir rapordan anlaşıldığına göre, kışlada ondört kişi şehit edilmiş, Urla Polis Komseri Giritli Hüseyin Paşa, İzmir'in Cedid Mahallesinden Ahmed Ağa, Polis Santrali memurlarından Fahri, Rifki, Hüseyin Avni efendiler görev sırasında, Hukûk-u Beşer Gazetesi Sahibi ve Başyazarı Tahsin Recep Bey evinde şehit edilmişlerdi. Daha pekçok kişi öldürülmüştü. 11 Eylül'de ise İzmir'de yangın çıkarılmıştı. Daha sonra aynı zulümler Aydın, Nazilli, Menemen, Bergama, Manisa, Eskişehir, Bursa, Kütahya, Afyon, Uşak'ta da görülmüştü⁵.

İzmir'in işgâli üzerine, Anadolu'daki teşkilatlar tarafından gerekli hareketlere girişilmiş, Yunan zulmünün artması üzerine, İstanbul Basını ve devletlerin siyasi delegeleri sürekli uyarılmaya başlanmıştı. İzmir'in işgalinden sonra, İzmir'deki Türklere Yunanlılar tarafından yapılan ırza tecavüz, katliam, yağma gibi olaylar ve Yunanlıların Türklere hayat hakkı tanımamaları karşısında, Erzurumdaki Albayrak Gazetesi Müdürü Süleyman Necati, Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti Katibi M. Cevat, Erzurum Belediye Başkanı Zahir ve Belediye Meclisi üyesi ile dava vekili, 22 Mayıs 1915'de, İstanbul'daki İngiliz, Amerika, Fransa, İtalya'nın siyasi delegeleri ve Matbuat cemiyetlerine birer telgraf çekmişlerdi⁶. Erzurumlular, Sadrazamlığa ve Hadisat Gazetesine de, bütün hukuki ve insânî hususları çiğneyen Yunanlıları protesto eden telgraflar çekerek, İstanbul'u uyarmışlar ve Cuma günü yaptıkları toplantıda, Hükümet'ten kesin ve etkili tedbirler almasını istemişlerdi⁷. Ayrıca, Wilson'a ve Amerikan Kongresi'ne de aynı mealde birer telgraf çekilmişti⁸.

Mustafa Kemal Paşa da, 20 Mayıs 1919'da, Sadarete çektiği telde, Yunan İşgâli Olayının "Milleti ve Orduyu düşünemeyecek ve tarif edilemeyecek derecede" içten yaraladığını, millet ve ordunun, varlığına yapılan bu haksız tecavuzu içine sindirmeyeceğini ve kabul etmeyeceğini duyurmuştu⁹.

Bu arada, Anadolu'dan da sürekli İstanbul'a telgraflar yollanmaktaydı. Erzurum Müdafaa-i Hukûk Başkanı, İstanbul'daki İngiliz,

5 Mısıroğlu, Kadir; Yunan Mezalimi, İstanbul, 1979, sh. 178-253, Tansel, Selahattin; Mondoros'tan Mudanya'ya Kadar, C. 1, Ankara, 1977, sh. 190-196

6 Atatürk Özel Arşivinden Seçmeler, Ankara, 1981 (Kültür Bakanlığı Yayını sh. 1-4, 12-14.

7 Atatürk Özel Arşivinden Seçmeler, sh. 5-8

8 Aynı kitap, sh. 10-11

9 Atatürk İle İlgili Arşiv Belgeleri (1911-1921 Tarihleri Arasına Ait 106 Belge), Ankara, 1982, T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşiv Dairesi Yayını, sh. 26

Amerikan, Fransız, İtalyan delegelerine, 22 Mayıs 1919'da çektiği telde, Yunanlıların yaptıkları zulümleri duyurmuş ve izlenecek yolun ne olduğunu, "Maksat Türklerin imhası ise bu ciheti anlamak isteriz. Çünkü, biz de müfteri milletler önünde ölmezden ve öldürülmezden" önce kurutuluş çaresini ararız diyerek dile getirmektedir¹⁰. Gene, Erzinçan Müdafaa-i Hukuk-u Milliye Derneği, Mustafa Kemal'e İlhak-ı Red'den gelen telgraflar üzerine miting yaptıklarını, itilaf devletlerine ve Sadarete telgraflar çektiklerini, yapılan mitinge yirmibin kişinin katıldığını ve milli mücadele yolundaki çalışmalarını dile getirmekteydi¹¹.

Mustafa Kemal Paşa da, Haziran ayında Sadaret ile bu konuda yazışmalarını sürdürmektedir. 0,3 Haziran 1919'da, Sadarete çektiği bir telgrafta, İzmir, Manisa, Aydın'ın işgâlinde dolayı halkın heyecanlı ve endişeli olduğunu, ulusal bağımsızlık için kendisine her yerden telgraflar çekildiğini, Doğu'daki halkın kendi topraklarının da aynı akibete uğrayacağından endişe duyarak milli teşkilatlarını kurduklarını, bu bakımdan kendisinin Sadareti aydınlatmak gereğini duyduğunu belirtmiştir¹². Mustafa Kemal'in, bu telgrafındaki düşünceleri, milli teşkilatları İstanbul'a haklı ve halkın hareketinin doğru olduğunu göstermek ve Hükümetin de bunları desteklemesini istemekten kaynaklanmaktadır. Mustafa Kemal paşa, 5 Haziran'da, Sadarete çektiği bir başka telde ise, Tercan Belediye Başkanlığından otuz bin kişi adına bir telgraf çekildiğini, bunda Türk'ün haklı olduğu, Tercanlıların, devletin bağımsızlığı konusunda her türlü fedakarlığa hazır olduklarının belirtildiği, Avrupalıların, Türklere de adaletin tatbiki yolunda çalışmalar yapmasının gerektiği konusunun kendisine duyurulduğu açıklanmakta idi¹³.

Mustafa Kemal Paşa, İzmir'in Yunanlılar tarafından İşgâli olayına çok üzülmüş, bütün kazalardaki müdafaa-i hukûk ve redd-i ilhak cemiyetlerine telgraflar çekerek, milletle beraber olduğuna dair kendisi de yemin etmişti. 9 Haziran 1919'da, Ankara'da 20. Kolordu Kumandanlığına, Ankara Vilâyeti ve sancaklarının belediye başkanlıklarına çektiği telde, milli teşkilatın her tarafta "canlı ve müttehid bir hal almasının" şart olduğunu belirtirken, Erzurum'daki 15. Kolordu Ku-

10 Genelkurmay, Harp Tarihi Dairesi, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 3, 3/1

11 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 3/2-3

12 Atatürk Arşivi, Klasör, 15, Dosya. 335/3, Fihrist. 7

13 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Dosya. 335/3, Fihrist. 10

mandanlığına, Trabzon Vilâyeti ve sancaklarının belediye başkanlıklarına da çektiği telde aynı hususları yinelemişti¹⁴. Mustafa Kemal Paşa, ayrıca, bütün vilâyet ve sancak belediye başkanları, müdafaa-i hukuk-u milliye ve redd-i ilhak cemiyetlerine yolladığı tamimde ise “milletin hukûk ve istiklâl-i müdafaa gayesiyle vicdân-ı milliden doğan tezahürat”ından bahisle, kendisine girişimde bulunması için bazı vilâyet ve sancak ve kazalardaki kişilerden, müdafaa-i hukûk ve redd-i ilhak cemiyetlerinden sürekli telgraflar geldiğini belirtmekte ve “Geçtiğimiz hayat ve memat günlerinde umûm milletce her taraftaki amâl ve tezahürat ile” sağlanmaya çalışılan ulusal bağımsızlık için bütün mevcudiyeti ile çalışacağını ifade ettikten sonra “Bu emeli mukaddes uğrunda milletle beraber nihayete kadar çalışacağıma da mukaddesatım namına söz veririm” diyerek düşüncelerini ifade etmekteydi. Aynı hususlar, ayrıca, Erzurum, Sivas, Erzincan, Van, Kastamonu, Mamuratü'l-aziz (Elazığ), Canik (Samsun) mutasarrıflarına da yazılmıştı¹⁵.

Mustafa Kemal'in verdiği direktifler doğrultusunda müdafaa-i hukûk ve redd-i ilhak cemiyetleri de çalışmalarını sürdürmekte ve çalışmalarından Mustafa Kemal Paşa'ya haberdar etmekte, ondan yardım istemekteydiler. Erzincan'daki Müdafaa-i Hukûk-u Milliye Cemiyeti bir miting düzenleyip, İstanbul'daki İtilaf Devletleri'nin temsilcilerine protesto telgrafları çekerken¹⁶, Aydın ve Havalisi Redd-i İlhak heyetleri, Sadarete, yaralıların İzmir'de Amerikan Bayrağı çekmek sureti ile “Gurebâ-yı Müslim Hastahanesine” taşınabildiğini, bütün köylerin katliama uğradığını, Foça, Urla, Seferhisar'dan alınan haberlerin tüyler ürpertici olduğunu, bir an önce İzmir'in Yunan'dan kurtarılması gerektiğini ve bunun için gerekenin yapılmasını duyurmaktaydılar¹⁷. Ancak, İstanbul'da İzmir'in kurtarılması yolunda herhangi bir teşebbüs yapılmamakta idi. İstanbul içine kapanmış, kaderine razı bir durumda olaylara seyirci kalmakta idi.

Mustafa Kemal Paşa ise, kendisine çekilen yurdun kurtarılması yolundaki telgrafları tek tek cevaplandırmaktaydı. Artık, milletin umudu Mustafa Kemal Paşa'da idi. Mustafa Kemal Paşa, Pasinler ve Hasankale'den kendisine çekilen 21 Mayıs 1919 tarihli telgrafa verdiği cevapta (3 Haziran 1919), Erzurum Vilâyetinin Pasinler Ka-

14 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Dosya. 335/1, Fihrist. 12

15 Atatürk Arşivi, Klasör. 1, Fihrist. 12/1

16 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 3/6

17 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 3/7

zası, Hasankale Belediyesi ve miting heyetine, Türk Tarihi'nin altın sayfalarına "Erzurum Erleri" olarak geçen, 1877-1878 Rus Savaşın-da da bu unvanlarını ispat eden Pasinlilerin, İzmir, Manisa ve Aydın'ın Yunanlılar tarafından işgâli aleyhinde miting yapmak için toplanan beşbin kişinin bu hareketini alkışlamakta, bu hudud kahramanlarının Matemli kalplerinden doğan telgraf-name'den çok memnun kaldığını, Yunanlıların İzmir'i işgâl ile Türk'ün onuruna, saltanatın hukukuna, ulusal bağımsızlığına tecavüzde bulduklarını, bunun her yerde üzüntü yarattığını, ancak, istiklâl ve hürriyetin kurtarılıcağını, her tarafta ulusal bağımsızlık için girişimde bulunulmasının şart olduğunu belirtmiştir¹⁸. Bu arada, Erzincan Müdafaa-i Hukûk-u Milliye Cemiyeti de, İzmir'in İşgâli nedeni ile duyulan üzüntüyü, 4 Haziran 1919 1919'da Sadarete bir tel ile duyurmuştu¹⁹.

Anadolu'nun çeşitli yerlerinden İzmir'in İşgâline dolaylı duyulan üzüntüyü dile getiren çok sayıda telgraf, devamlı olarak, Havza'da 9. Ordu Müfettişi olan Mustafa Kemal Paşa'ya gönderilmekteydi. Bunlar, Bayburt, Ayancık²⁰, Terme, Safranbolu²¹, Tokad²², Arac²³, Gerze²⁴, Samsun²⁵ ve diğer yerlerden²⁶ Mustafa Kemal Paşa'ya ulaşmaktaydı.

Bu telgrafların, "sine-i millet"den çıkmış olan ve milletin bir ferdi olarak vatani için çalışacağını, hayatını bağımsızlık uğruna adadığını belirten bunun için de, her yerde mitingler yapılarak işgâlin tel'in edilmesini ve milli cemiyetler kurulmasını öğütleyen Mustafa Kemal Paşa'ya gelmesinin nedeni, Türk Halkının ona ne derece yürekten ve inançla bağlı olduğunu göstermektedir. Nitekim, Anafartalar'da ve Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli bölgelerindeki başarıları ile gözleri kendi üzerine çeken Mustafa Kemal Paşa, Türk Halkına verdiği sözü yerine getirmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın direktifleri üzerine her yerde mitingler yapılmaktadı. Tortum'da 6 Haziran 1919'da yapılan büyük miting²⁷,

18 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Dosya 1335/3, Fihrist. 7/1, 7/3-4-5

19 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Dosya. 335/3, Fihrist. 7/6

20 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 12

21 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 12/3

22 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 12/4

23 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 12/5

24 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 12/6

25 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 12/7

26 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 7/7, 8/2, 8/3-4, 9

27 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 11/9

dışında, Doğu Anadolu'da²⁸ ve yurdun diğer bölgelerinde pekçok miting yapılmıştı²⁹.

Mustafa Kemal, her yerden kendisine duyulan güveni belirten ve kendisinin harekete geçmesini isteyen telgrafları cevaplandırmakta ve kendisine telgraf çekenleri yaptıkları mitingler ve hareketlerden dolayı kutlamaktaydı. Nitekim, 3 Haziran'da Safranbolu'dan gelen telgrafa³⁰, 7 Haziran'da cevap verdiği gibi³¹, Kastamonu'nun Cide Kazası Belediye Başkanlığından gelen telgrafa³² aynı gün verdiği cevapta "Türkün bugün hayat ve istiklâline kaseden büyük tehlike karşısında ahenk birliği" ile çalışacağı ve başarıya ulaşılacağını açıklamıştı³³. M. Kemal, Tosya'dan 2 Haziran'da gelen telgrafi cevaplandırdığı gibi³⁴, 4 Haziran'da İnebolu Kaymakamı ve Müftüsünün telgrafını³⁵, 6 Haziran'da İnebolu Müftüsüne çektiği tel ile cevaplamıştı³⁶. Mustafa Kemal'e her taraftan telgraflar sürekli gelmekteydi. Bunlar 5 Haziran'da Yusufeli'den³⁷, Hınıs'dan³⁸ 4 Haziran'da Çankırı'dan³⁹ gelmişti. Mustafa Kemal'in buna verdiği cevap şöyle idi⁴⁰:

Çankırı Belediye Riyasetine,

Namus ve istiklâli ile yaşamağa yahud toprağın altını üstüne tercih eylemeye yemin eden Türk Milletinin temiz yüzreğinden doğan azim ve iradeyi havî telgraf-nâmenizi kemâl-i fahr ile aldım.

Sevgili memleketimizin her köşesinde, her fırsatta yığın yığın toplanan ırkdaşlarımız böylece vicdân-i umûm-i millinin haksızlığa, adaletsizliğe karşı olan isyân ve tuğyanını aleme işitdirmeye devam ve

28 Baykal, Bekir Sıtkı; İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgali ve Bu Olaya Doğu Anadolu'da Tepkiler, T. Tarih Kurumu Konferansları, Ank. 1970, sh. 119-121

29 Özkaya, Yücel; İstiklâl Savaşında Türk Halkının Kuvâ-yı Milliyeye ve Milli Orduya Katkıları, II. Askerî Tarih Semineri, Ankara, 1985, sh. 214-242

30 Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 11/11-12-13

31 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 11/10

32 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 11/15

33 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 11/14

34 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 11/13

35 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 11/5-6

36 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 11/4

37 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 11/7

38 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 11/7-8

39 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 11/1

40 Atatürk Arşivi, Klasör. 15., Fihrist. 11

milli birliğin kat'i irâdesini dünyaya göstermeye azmeyledikce halkın zulme galebesini hiç şüphesiz göreceğiz.

9. Ordu Kıtaat Müfettişi Yaver-i hazret-i şehriyari
Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa, gerek Haziran ayının başlarında, gerekse sonlarında Amasya, Resülayn, Bayburd, Safranbolu, Tokad, Ladik, Keban, Alaçam, Merzifon, Gerze, Tortum, Erzincan, Gümüşhane, Bafra, Pülümür Fatsa, Kastamonu, Karakilise, Kuruçay belediye başkanlarına, Çarıklı Aşireti Reisine çektiği telgraflarla, onların ulusal bağımsızlık konusundaki çalışmalarını kutlamıştır⁴¹. Mustafa Kemal, 6 Haziran'da, Tosya Belediye Başkanlığına çektiği telde, Tosya Halkının, ulusal bağımsızlığın ve devletin hukukunun korunması için kendisine çektiği telden duyduğu memnunluğu belirterek, aynı başvurunun İtilaf Devletlerine ve Sadaret makamına da yapıldığına dair şüphesinin olmadığını, milli irade ve azmin her yerde etkisinin görüleceğini açıklamıştır⁴².

Görüldüğü üzere, Mustafa Kemal Paşa, bu aşamada, her yerde mitingler yapılmasını ve cemiyetlerin kurulmasını istediği gibi, milli kuruluşların hem Sadarete, hem de İtilaf devletlerine milli iradeyi duyurmalarını da istemektedir. Amac, Türk Halkının işgâle boyun eğmeyeceği, haklarının itilaf devletleri tarafından geri verilmesinin sağlanması noktalarında toplanmaktadır. Ancak, Mustafa Kemal, İtilaf Devletlerinin kendi istekleri ile Türk Halkına haklarını geri vereceklerine de inanmamaktadır. Bu aşamada, Türk Halkının bağımsızlığı için savaşacağı, Türkiye'nin boş olmadığı imajını vermenin yanında, Mondros Antlaşmasını yapan İstanbul'un etkisiz olabileceği intibaını da vermektir. Oysa, İtilaf Devletleri, İstanbul Hükümeti vasıtasıyla her türlü isteklerini elde edeceklerini sanmaktadırlar. Mustafa Kemal'in İstanbul'a çekilmesini istediği telgraflarda ise, halkın işgâl hakkında üzüntü ve hisleri yanında, işgâlin kabul edilemeyeceği havası mevcuttur. Mustafa Kemal, halkın bu düşüncelerini İstanbul'a aksettirenken, Anadolu'da bir hareketi n başladığı ve halkın bu hareketinin haklı olduğu imajının İstanbul Hükümeti tarafından öğrenilmesi ve halka karşı bir harekete girişilmemesini de hedeflemektedir.

Hiç şüphesiz, Yunanlıların İzmir ve çevresinde giriştikleri vahşiyane hareketler milli birliğin çok süratle oluşmasını sağlamaktadır.

41 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 12/8-9, Fihrist. 14/1-2-3-4 v.b.

42 Atatürk Arşivi, Klasör. 15, Fihrist. 11/2

Türkler tarafından İzmir'de bir direnme olmadığı halde, Yunanlıların işgâl günü İzmirdeki davranışları, çirkin ve korkunçtu. Bir tek Hasan Tahsin'in tabanca ile ateşi üzerine, Yunanlılar, Hükümet Könağına, Kışla'ya, evlere, kahvehanelere ateş açmışlardı. İzmir'in İşgâli sırasında, Hükümet olaylara seyirci kalarak güçsüzlüğünü ortaya koymuştu. O halde, mücadeleyi başlatacak ve yürütecek yeni bir güce ihtiyac vardı. Bu da kûvâ-yı milliye'nin oluşmasına neden olacaktır. Kûvâ-yı milliye'nin doğuşu, milli mücadelenin başlamasını kolaylaştıran bir faktör olarak görülmelidir.

İzmir'e yerleşmiş olan Yunan birlikleri daha sonra harekete geçerek, batı Anadolu'yu da işgale kalkarak, amaçlarının çok boyutlu olduğunu göstermekte gecikmemişlerdi. Yunan birlikleri, 20 Mayıs 1919'da Menemen'i, Torbalı'yı, 23 Mayıs'ta hareketle, Anadolu'nun diğer yerlerini de ele geçirme işlemine başladılar. Yunanlılar, 25 Mayıs'ta Manisa'yı, 29 Mayıs'ta Turgutlu'yu işgâl ettiler. Hükümet'in aczi karşısında, batı Anadolu'da kurulan kûvâ-yı milliye teşkilatı harekete geçmek zorunda kaldı. 7 Temmuz 1919'da, Manisa'nın Mihaili Köyü'nün güneyindeki yeni çiftliğe hücum eden ikiyüz kişilik Rum kuvveti Mirmiran Halit Paşa ve beş yoldaşını şehit edip, çiftliği de yağmalamışlardı. O civardaki kûva-yı milliye olay yerine yetişerek, Rumları geri püskürtmüş ve onları takip etmiş idi⁴³. 6 Ağustos 1919'da, Alaşehir civarındaki altıyüz kadar kûvâ-yı milliye süvarisi Uşak'a giderek beyan-nâmeler yayınlamışlar, Uşak'ın ulusal bağımsızlık savaşının yanında olduğunu belirterek, Uşak Halkından, Yunanlılara karşı "Müdafaa-i Milliyeye" iştirak için gönüllü toplama işine başlamışlardı⁴⁴.

Kûvâ-yı milliye'nin ve milli cemiyetlerin, İzmir'in işgâli karşısında harekete geçmelerinin bir nedeni de, Hürriyet ve İtilafçıların "Pa-dışah Yunanlılarla Harbetmeye taraftar değildir", "Asker kaçıyor", "Beş-on silahlı ile memleket savunulamaz" yollu Hükümetin aczini belirten sözleri halkın içine yaymaları da neden olmuştur⁴⁵.

Bütün Anadolu, İzmir'in İşgâlinin arkasından bir hafta sonra, batı Anadolu'nun işgâl edilmesi nedeni ile İstanbul Hükümetinin olaylar karşısında birşeyler yapabileceğini ummuş ve Sadrazamlık makamına telgraflar çekmişti. Bu tarihlerde, Mustafa Kemal Paşa, henüz Sam-

43 Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, Ankara, 1961, sayı. 38, Vesika, 911

44 Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, sayı. 38, Vesika. 920

45 Selek, Sabahattin; Anadolu İhtilâli, İstanbul, 1976, sh. 238

sun'a ayak basmamıştı. Mustafa Kemal Paşa, Samsun'a ayak bastıktan sonra ulusal bağımsızlık savaşının genel hatlarını ve izlenecek yolu da çizmeye başlamıştı. Önce, Osmanlı Hükümetini gücendirmek istememekteydi. Ancak, İstanbul Hükümetinin de, halkın ulusal bağımsızlık konusundaki çalışmalarını önlemesini de istememekteydi. Bu yüzden halkına, bir taraftan mitingler yapmasını, cemiyetler kurmasını, İstanbul'a ve İtilaf Devletlerine telgraflar çekmesini öğütlerken, diğer taraftan da, İstanbul Hükümetine her yerden kendisine gelen telgrafları izah etmekte, halkın düşüncesinin ve hareketlerinin doğru olduğunu, bir an önce vatanın kurtarılması gerektiği, bu yüzden bu hareketlerin benimsenmesi gerektiğini açıklamaktaydı. Halk, Atatürk'ün direktifleri doğrultusunda hareket etmekle, kendi önderini kendisi esasen bulmuştu. İlk başlarda 1919'un Mayıs ve Haziranında, Mustafa Kemal Paşa, halkın heyecanının ve birliğinin sürekli ayakta kalması, böylece milli teşkilatların disipline edilerek, daha büyük teşkilatlanmalara gidilmesinin hesaplarını yapmaktaydı. Bunun sonunda bilinen kongreler yapılacak ve büyük Millet Meclisi kurulacaktır.